

Mona COȚOFAN

Alla APOPEI

Elena POPA

Nicu CRĂCIUN

Ruxandra NECHIFOR

Evaluarea Națională în câțiva pași *...cătref 10 (zece)*

fișe recapitulative
aplicații practice
exerciții
teste

EDITURA REVISTEI

TIMPUL

2021

Pasul 1

Să ne amintim împreună ce trebuie să știi!

1. Lectură

- cuvinte-cheie, idee principală, idee secundară, temă; planul simplu de idei; planul dezvoltat de idei;
- tipare textuale de structurare a ideilor: textul narativ (narativul literar – în proză, în versuri): timp, spațiu; instanțele comunicării narative: autor, narator, personaje, mijloace de caracterizare; narațiunea la persoana a III-a și la persoana I; acțiune, momentele subiectului/etapele acțiunii; narativul nonliterar: acțiune, participanți, timp, spațiu; narativul în texte multimodale;
- text și imagine, banda desenată; textul descriptiv (descriptivul literar – în proză, în versuri); descriptivul nonliterar); textul dialogat (în textul literar și în textul nonliterar); textul explicativ; textul argumentativ; texte care combină diverse structuri textuale (explicativ, narativ, descriptiv, dialogat, argumentativ).

2. Redactare

- etapele scrierii: generarea ideilor, planificare, scriere; rescrierea textului pentru a-i da coerență și claritate, pentru a nuanța ideile; corectarea greșelilor; prezentarea textului: scrisul de mână, așezarea în pagină; părțile textului: introducere, cuprins, încheiere; paragrafe; organizarea unui text în funcție de situația de comunicare; adecvarea la temă; etica redactării;
- planul simplu de idei; planul dezvoltat de idei; rezumatul; transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă.

3. Ortoepie și ortografie

- alfabetul limbii române; ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic; articolul de dicționar; tipuri de sunete: vocală, consoană, semivocală, corespondența sunet-literă; diftong, triftong, hiat; silaba, despărțirea în silabe (principiul fonetic); accentul, utilizarea corectă a accentului, variante accentuale admise/neadmise de normă.

4. Vocabular

- cuvântul, unitate de bază a vocabularului: formă și sens (sensul de bază și sensul secundar; sensul propriu, sensul figurat); rolul contextului în crearea sensului; categorii semantice: sinonime, antonime, omonime, cuvinte polisemantice; câmpul lexical;
- mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea, conversiunea; cuvânt de bază și cuvânt derivat; familia lexicală;
- îmbinări libere de cuvinte, locuțiuni, cuvinte compuse;
- confuzii paronimice; pleonasmul.

5. Variație stilistică

- limba standard; normă și abatere; limba vorbită și limba scrisă (selecția lexicală, construcția frazei); limbaj popular; variație regională a limbii; termeni științifici; valori stilistice ale diminutivelor; organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă a timpurilor verbale și a anaforelor.

Pasul 2

Amintește-ți singur câteva repere teoretice!

Cuvinte-cheie – cuvintele în care se concentrează sensul unei secvențe, cuvintele cu cea mai mare importanță în înțelegerea mesajului.

Idee principală/ secundară – informația esențială care se desprinde dintr-un paragraf/informația esențială dezvoltată prin detalii semnificative.

Rezumatul – redarea succintă a ideilor dintr-un text, în mod obiectiv, logic și cronologic, la persoana a treia.

Tema – principialul aspect al realității, care se reflectă în opera literară, ideea în jurul căreia se dezvoltă textul.

Planul simplu/ dezvoltat – succesiunea ideilor principale/ succesiunea ideilor principale și secundare, în ordinea apariției lor în text.

Vorbirea directă/vorbirea indirectă – redarea adevărată a spuselor cuiva/redarea spuselor cuiva prin reformulare la persoana a treia, cu ajutorul unor verbe *dicendi*.

Pasul 3

Te ajutam să le înțelegi printr-o exemplificare:

Aveam zece ani. Cu trei ani în urmă, părinții mei mă încredințaseră unor necunoscuți.

De câteva săptămâni, războiul se încheiase. Odată cu el, se încheiase și timpul speranței și al amăgirilor. Noi, copiii ascunși, trebuia să ne întoarcem la realitate spre a afla, cu violența unei lovituri pe care-o primești în moalele capului, dacă mai aparțineam cumva unei familii sau dacă rămăseserăm singuri pe lume...

Totul începuse într-un tramvai.

Mama și cu mine traversam Bruxelles-ul, așezați în fundul unui vagon galben care scuipa scânteii și scotea răgete din tabla învelișului. Eu credeam că scânteile venite de pe acoperiș erau cele care ne dădeau viteză. Pe genunchii mamei, învăluit în parfumul ei dulce, cuibărit la adăpostul gulerului ei de vulpe, lansat cu mare viteză prin mijlocul orașului cenușiu, nu aveam decât șapte ani, dar eram împăratul lumii:

— Înapoi, calicilor! Lăsați-ne să trecem! Mașinile se dădeau la o parte, șaretele se grăbeau, pietonii o luau la goană, iar conductorul era asemenea vizitiului unei calești imperiale în care ne aflam eu și mama.

(Eric Emmanuel Schmitt, *Copilul lui Noe*)

Cuvinte-cheie: război, părinți

Teme: războiul, familia

Idei principale: 1. La încheierea războiului, copilul trebuie să își găsească familia.

2. El își amintește drumul cu tramvaiul, alături de mama, în urmă cu trei ani.

Idei secundare: 1. Copilul are zece ani și fusese încredințat de părinți unor necunoscuți, la începutul războiului.

2. Împreună cu mama, traversează Bruxelles-ul, într-un vagon galben.

3. Pe genunchii mamei, învăluit în parfumul ei, copilul se simte împăratul lumii.

4. Toată lumea se dă la o parte să treacă vagonul, care pare o caleașcă imperială.

Rezumat: La încheierea războiului, copilul, care are acum zece ani, își amintește cum, cu trei ani în urmă, mama îl încredințase unor necunoscuți. Deși acum trebuie să afle dacă mai are o familie, el își amintește drumul cu tramvaiul, prin Bruxelles, alături de mama, care îl învăluia în parfumul ei, într-un vagon galben, care îi pare o caleașcă imperială.

Vorbire directă: — *Înapoi, calicilor! Lăsați-ne să trecem!*

Vorbire indirectă: Copilul le strigă calicilor de pe stradă să se dea înapoi și să îi lase să treacă.

Pasul 4

Reia pașii anteriori, trecând prin repere teoretice și exemple!

Repere teoretice

Tipar textual – modul specific în care este construit un text, pentru a reda intenția autorului acestuia. Într-un text integral, literar sau nonliterar, putem identifica mai multe tipare textuale.

Tipar narativ – tiparul identificabil în textul care prezintă o succesiune de întâmplări logice și cronologice, relatate la persoana I (narator subiectiv) sau la persoana a III-a (narator obiectiv), proiectate într-un cadru spațio-temporal, implicând personaje.

Exemplificare:

În plic erau picturile acelea și niște rânduri care începeau cu „Dragul meu Mășkin“ și în care-mi spunea cât de mult se gândea la mine și la ce era acasă, cât de tristă era că e atât de departe. Mă întreba cum mai erau Dada și tata, dar nu spunea că o să se întoarcă. Tata a așteptat până ce am deschis plicul și, când a văzut că nu era nimic pentru el, s-a răsucit pe călcâie și a intrat în casă. În ziua aceea nu a venit la ceai, nici la cină. Scrisoarea a schimbat ceva în tata. El nu a spus nimic, dar era ultima notă dintr-un cântec funebru pe care începuse să-l audă în mintea lui cu mult timp în urmă. În următoarele zile, și-a mutat lucrurile din dormitorul pe care-l împărțise cu mama în atenansa din spate,

(Anuradha Roy, *Toate viețile pe care nu le-am trăit*)

Tipar textual: narativ

Narator: subiectiv

Forme verbale care indică o cronologie: întreba, a așteptat, a schimbat, a mutat etc.

Indici spațiali și temporali: în casă, în ziua aceea, în următoarele zile.

Personaj: tata

Repere teoretice

Tipar descriptiv – tiparul identificabil în textul care prezintă trăsăturile unor persoane, obiecte, peisaje, fenomene, valorificând grupuri nominale.

Exemplificare:

Eram două fete și doi băieți, frați și verișori, în ordinea sosirii pe lume: Dina, Doru, Matei și Ana. Ana sunt eu, după cum știi. Dina avea fața ovală, pielea albă, încadrată de păr castaniu și ochi albaștri, migdalați, cu gene răsucite. Era frumoasă și plutea, parcă, pe deasupra lucrurilor. Doru avea aceleași culori ca sora lui, doar că era tuns scurt și vorbea mai puțin ca ea, cu o mică poticnire pe care nici n-o observam, când avea de spus ceva important.

(Ioana Pârvulescu, *Inocenții*)

Tipar textual: descriptiv

Obiectul descrierii: Dina, Doru

Detalii descrise: fața, ochii, părul etc.

Grupuri nominale: fața albă, încadrată de păr, ochi albaștri, migdalați, era tuns scurt etc.

Repere teoretice

Tipar dialogat – tiparul identificabil în textul care prezintă interacțiunea verbală dintre doi sau mai mulți vorbitori, fiind alcătuit din replici conectate între ele.

Exemplificare:

— *Ce mai faci, doamnă Spencer? am întrebat-o. Cum se mai simte domnul Spencer?*

— *Dă-mi haina, draguțule, mi-a spus.*

Nu auzise c-o întrebasem de domnul Spencer. Era cam surdă. Mi-a atârnat haina în vestiar, și eu am încercat să-mi netezesc puțin părul cu mâna. De obicei mă tund scurt, așa că nu trebuie să mă pieptăn prea des.

— *Ce mai faci, doamnă Spencer? am întrebat-o din nou, de data asta mai tare, ca să m-audă.*

— *Foarte bine, Holden, spuse ea, închizând ușa vestiarului. Dar tu ce mai faci?*

(J.D.Salinger, *De veghe în lanul de secară*)

Tipar textual: dialogat

Interlocutori: Holden și doamna Spencer

Semn de punctuație specific: linia de dialog.

Tema dialogului: starea soților Spencer.

Repere teoretice

Tipar explicativ – tiparul identificabil în textul care prezintă explicații, lămuriri, clarificări referitoare la aspectul abordat.

Exemplificare:

Întâmplările care urmează s-au petrecut într-o altă lume. Nu numai istoria, care, nevăzută, țese viața de zi cu zi a oamenilor, era alta, dar și obiectele care le guvernează gesturile erau altele. Telefon exista, însă doar fix: un aparat mare, de obicei negru, de ebonită, cântărind vreo jumătate de kilogram, cu fir încolăcit sau împletit și un cadran alb cu 10 cifre, peste care se rotea un altul negru, perforat, mișcător. Puneai degetul arătător în cercul unei cifre și, când îl învârteai, revenea la loc cu un mic sunet de arc. Cadranul perforat se mișca de la stânga la dreapta până la un cârlig metalic, care-ți oprea degetul, cifrele erau scrise de la dreapta la stânga, asemenea unui ceas invers.

(Ioana Pârvulescu, *Inocenții*)

Tipar textual: explicativ

Aspectul lămurit: ce este un telefon fix și cum se forma un număr la acest aparat

Detaliile lămuritoare: *un aparat mare, de obicei negru, de ebonită, cântărind vreo jumătate de kilogram, cu fir încolăcit sau împletit și un cadran alb cu 10 cifre, Puneai degetul arătător în cercul unei cifre și, când îl învârteai, revenea la loc cu un mic sunet de arc.*

Repere teoretice

Tipar argumentativ – tiparul identificabil în textul care prezintă opinii, pornind de la o premisă și dezvoltând argumente, integrate cu ajutorul unor conectori logici, pentru a ajunge la o concluzie.

Exemplificare:

În haosul erorilor de care avem să ne ocupăm, vom introduce mai întâi o ordine a pertractării. Din antologia îmbelșugată ce ne-au înfățișat-o numerele de jurnale apărute în aceste patru-cinci luni ale anului 1868 (căci nu am avut trebuință să ne întindem peste un timp mai îndelungat), vom așeza citațiunile în trei grupări deosebite; vom arăta întâi germanizarea limbii, vom cita apoi îngreuierea stilului paralel cu exagerarea lui și vom vorbi, în fine, despre falsa originalitate în formarea și întrebuințarea cuvintelor.

(Titu Maiorescu, *Limba română în jurnalele din Austria*)

Tipar textual: argumentativ

Premisa: limba în jurnalele din Austria e folosită incorect.

Argumente: germanizarea limbii, îngreunarea stilului, falsa originalitate.

Conectori: întâi, apoi, în fine.

Repere teoretice

Vocala – sunet care poate alcătui singur o silabă.

Consoana – sunet care nu poate alcătui singur o silabă.

Semivocala – sunet asemănător vocalei, care apare în aceeași silabă cu o vocală.

Silaba – un grup de sunete pronunțat cu un singur efort respirator.

Diftongul – o vocală și o semivocală rostite în aceeași silabă.

Triftongul – o vocală și două semivocale rostite în aceeași silabă.

Hiatul – două vocale alăturate, rostite în silabe diferite.

Accentul – pronunțarea mai intensă a uneia dintre silabele unui cuvânt.

Exemplificare:

[...]Mi-am dus mâna la sprânceană, la tâmplă și la bărbie,
dar mâna nu le mai știe.
Și alunecă-n neștire
pe-un deșert în strălucire,
peste care trece-alene
o leoaică arămie
cu mișcările viclene,
încă-o vreme,
și-ncă-o vreme...

(Nichita Stănescu, *Leoaică tânără, iubirea*)

Vocale: Mi-am- dus- mâ-na- la- sprân-cea-nă

Consoane: Mi-am -dus- mă-na -la-sprân-cea-nă,

Semivocale: Mi-am dus mâna la sprânceană, (Atenție! În silaba cea nu există semivocală!)

Silabe: Mi-am/ dus/ mâ/na/ la/ sprân/cea/nă,

Diftong:, Leoaică tânără, iubirea

Triftong: Leoaică tânără, iubirea

Hiat: la tâmplă și la bărbie

Accent: sprân-cea-nă

Repere teoretice

Sinonimele – cuvinte cu forme diferite și sensuri identice sau apropiate.

Antonimele – cuvinte cu forme diferite și sensuri opuse.

Omonimele – cuvinte cu forme identice și sensuri diferite.

Paronimele – cuvinte cu forme asemănătoare și sensuri diferite.

Cuvintele polisemantice – cuvinte care pot avea mai multe sensuri.

Câmpul lexical – mulțimea cuvintelor (cu aceeași valoare morfologică) asociate ca sens.

Exemplificare:

[...]Precum seara, pe câmpie, când fâșii se prinde ceața,
Tot auzi sunând vecernii și nu știi de unde vin,
Sub frunzare rărite amintirea cheamă viața,
Dar trecutul îi răspunde ca un clopot în declin.
Zile albe, zile negre... ce străine, ce departe,
Buclele în care dorul meu de cer l-am îngropat...
Toamnă, lasă-mă să mângâi părul tău de frunze moarte,
Părul tău de aur roșu și de soare întrupat.

(Ion Pillat, *Toamna*)

Sinonime: seară-amurg, ceața-negura, am îngropat – am înmormântat

Antonime: albe-negre

Atenție! Sinonimele și antonimele au aceeași valoare morfologică!

Omonime: Tot auzi sunând vecernii și nu știi de unde vin/Am luat o sticlă cu vin.

Paronime: A identificat un complement./Ți-a făcut un compliment azi.

Cuvânt polisemantic: Sub frunzare rărite amintirea cheamă viața. (invocă, strigă).

Mă cheamă Mihai, ca pe tatăl meu. (mă numesc)

Câmp lexical: toamnă, trecut, zile – câmpul lexical al timpului.

Repere teoretice

Derivarea – mijloc intern de îmbogățire a vocabularului, care constă în formarea de noi cuvinte cu ajutorul prefixelor și al sufixelor.

Compunerea – mijloc intern de îmbogățire a vocabularului, care constă în formarea de noi cuvinte prin alăturarea, subordonarea sau abrevierea unora deja existente.

Conversiunea – mijloc intern de îmbogățire a vocabularului, care constă în formarea de noi cuvinte prin trecerea de la o clasă gramaticală la alta.

Familia de cuvinte – totalitatea cuvintelor înrudite ca sens și formate de la același cuvânt de bază.

Pleonasmul – eroare de exprimare ce provine din repetarea inutilă a unei idei, prin alăturarea unor cuvinte apropiate ca sens.

Îmbinări libere – asocieri care pot trimite la un sens unitar și au tendința de a se transforma în locuțiuni.

Locuțiuni – grupuri de cuvinte cu înțeles unitar, care se comportă ca o singură valoare morfologică.

Exemplificare:

În valea pe care părea că o urmează acea cărare răsucită, se învolbura cu spume o altă apă, izbucnind din afund. (...). Erau acolo niște singurătăți pe care, dintru începutul zidirii, oamenii nu le călcase. Muntele își risipea neconținut râpile, și costișele erau cu totul lipsite de pășune. Înspre Izvorul Alb locul era așa de prăpăstios, încât numai o sălbăticiune ar fi putut avea pe acolo hățaș cotit de intrare.

(Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Derivare: învorbura – *format prin derivare cu prefix (în-) și sufix (-a) (parasintetică) de la cuvântul de bază vorbura.*

Compunere: Izvorul Alb – *substantiv propriu compus prin subordonare din substantivul comun izvorul și adjectivul alb.*

Conversiune: răsucită – *adjectiv participial provenit prin conversiune din participiul verbului a răsuși.*

Familie de cuvinte: om – *omenesc, omenie, omenos, a omeni.*

Pleonasm: *Oamenii urcau sus spre munte.*

Locuțiune: *a intra în rând cu lumea, a trece pe lumea cealaltă, a veni apa la moară.*

Pasul 5

Fixează ce ți-ai amintit!

1. Completează spațiile punctate cu termenii corespunzători ca sens!

Când citesc un text, încerc să identific mai întâi

Tema textului este

Pentru a formula ideea principală, identific

La realizarea rezumatului, am în vedere

Când trec un text din vorbire directă în vorbire indirectă utilizez.

Recunosc vorbirea directă după

Dacă într-un text identific trăsături ale unui obiect, tiparul textual este

Tiparul textual argumentativ presupune existența.

Într-un text narativ există obligatoriu

Într-un tipar textual dialogat există

Într-un text argumentativ, ideile sunt legate prin.

Două vocale alăturate formează

În cuvintele care conțin litera x, numărul de sunete este..... față de numărul de litere.

Cuvintele cu înțelesuri opuse se numesc.

Un cuvânt poate avea sensuri

Sunt omonime cuvintele care

Mijloacele interne de îmbogățire a vocabularului sunt

.....formează o familie lexicală.

Procedeele de compunere a unui cuvânt sunt

Câteva elemente de compunere savantă sunt

Derivatele parasintetice se formează cu

2. Notează „X” în dreptul fiecărui enunț pentru a stabili corectitudinea sau incorectitudinea acestuia!

Enunțul	Corect	Incorrect
Tiparul textual narativ conține obligatoriu o premisă.		
Vorbirea indirectă se realizează la persoana I.		
Rezumatul va include citate din textul propus.		
Semnul de punctuație specific tiparului dialogal este linia de dialog.		
Într-un text integral pot exista mai multe tipare textuale.		
În rezumat valorificăm ori ideile principale, ori ideile secundare.		
Într-un tipar textual narativ identificăm un narator.		
Tiparul dialogal apare într-un interviu.		
Într-un text pot exista mai multe cuvinte-cheie.		
Sensul figurat poate fi de bază și secundar.		
Toate cuvintele dintr-o familie lexicală au aceeași valoare morfologică.		
Cu ajutorul prefixoidelor se formează cuvinte compuse.		
Cuvintele cu forme identice, dar părți de vorbire diferite sunt omonime lexico-gramaticale.		
Prin conversiune, un cuvânt trece de la o parte de vorbire la alta.		
Asocierea cuvintelor într-un câmp lexical se face după sensul lor.		
Locuțiunile sunt grupurile de cuvinte cu sens unitar și o singură valoare morfologică.		
Există și pleonasme tolerate.		
Sensul cuvintelor polisemantice se poate stabili doar în context.		
Toate cuvintele compuse sunt verbe.		
Îmbinările libere de cuvinte tind să devină locuțiuni.		
Sufixele diminutivale formează cuvinte ce denumesc realități mai mari decât cele denumite prin cuvântul de bază.		
Radicalul e partea comună tuturor cuvintelor dintr-un câmp lexical.		

3. Formulează trei enunțuri asertive despre ceea ce ai recapitulat!

.....

.....

.....

Pasul 6

Aplică ce ai învățat!

1.

Moartea a reînnoit imaginile mamei mele. Atâta vreme cât s-a aflat în fața mea, reală, concretă, rămânea bătrâna doamnă plină de elan, cărunță, energică, chiar dacă gesturile îi erau calculate,

adeptă a hainelor largi și a pantalonilor drepți care-i ascundeau formele ușor ofilite. Chiar dacă le purta cu demnitate, avea totuși optzeci și șapte de ani. Când mă gândesc la mama, așa o văd.

(Eric-Emmanuel Schmitt, *Jurnalul unei iubiri pierdute*)

- a. Precizează, într-un enunț, tiparul textual identificat în fragment.

.....

- b. Identifică tipul de narator prezent în text și argumentează în 30-50 de cuvinte.

[illegible]

- c. Selectează cuvântul-cheie al textului.

- d. Asociază cu un alt text literar fragmentul propus, prezentând, în 50-100 de cuvinte, o asemănare și o deosebire dintre ele.

This image shows a full page of dot grid paper. It features ten horizontal rows of small, evenly spaced black dots. Each row contains approximately 60 dots, providing a guide for handwriting practice or sketching. The background is white, and there are no margins or additional markings.

.....

.....

.....

.....

e. Exemplifică alt sens decât în text pentru cuvintele: *calculate, ofilite*.

.....

.....

f. Exemplifică în enunțuri antonime pentru cuvintele: *concretă, bătrâna*.

.....

.....

g. Precizează felul sunetelor din cuvintele: *energică, chiar*.

.....

.....

h. Identifică în text un cuvânt derivat și altul obținut prin conversiune și explică formarea acestora.

.....

.....

2.

Mihaela zice tare Mama, de George Coșbuc. Face o pauză, zâmbește, nu-i tremură nici un pic glasul. Pe malul apei se-mpletesc/ Cărări ce duc la moară/ Acolo mamă te zăresc/ Pe tine-ntr-o... ntr-o... ntr-o... Sunt la patru copii depărtare de ea, dar tot încerc să-i șoptesc, căscioară, căscioară. Nu mă aude, doar înghite-n gol, și repetă. Acolo mamă te zăresc..., acolo mamă te zăresc. Căscioară, zic, dar degeaba. Pesemne și-a amintit, căci se luminează deodată și turuie: Acolo mamă te zăresc/ Pe tine-ntr-o... cocioabă. Mamele, ca la comandă, izbucnesc în hohote de râs. Cocioabă, auzi tu, cocioabă. Râdem și noi, de ni se face praf semicercul.

(Ioana Nicolaie, *Tot înainte*)

a. Formulează ideea principală a textului.

.....

.....

b. Explică în 30-50 de cuvinte motivul pentru care lumea râde de Mihaela.

.....

.....